

Kriminaalihuollon tukisäätiön asiantuntijalausunto lakivaliokunnalle

Asia: HE 165/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vankeuslain ja tutkintavankeuslain tupakointia koskevien säännösten muuttamisesta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutoksia vankeus- ja tutkintavankeuslakien tupakointia koskeviin säännöksiin. Esityksen mukaan tupakointi suljetuissa vankiloissa kiellettäisiin kokonaan ja avovankiloissa tupakointi sallittaisiin edelleen ulkotiloissa.

Tupakoinnin kieltämiseen liittyy monia erilaisia näkökulmia, joita esityksessä on tarkasteltu varsin kattavasti. Tupakoinnin terveydelliset haitat ovat kiistattomat ja tupakoimattomat vangit sekä henkilökunta altistuvat tupakansavulle vankiloissa. Toisaalta tupakointi kuuluu tupakoijan itsemääräämisoikeuden piiriin. Suljetussa vankilassa vanki ei kuitenkaan voi itse päättää tupakoinnistaan tilanteessa, jossa tupakointi on kielletty asuintiloissa.

Esityksessä on esitelty myös muita vaihtoehtoja tupakoinnin täyskiellolle. Kaikki muut vaihtoehdot tulisivat kalliimmiksi, mutta ne rajoittaisivat vankien itsemääräämisoikeutta täyskieltoa vähemmän. Ensimmäinen vaihtoehto olisi rakentaa tupakointiasemia, joista savu ei kantautuisi muihin tiloihin. Tämä olisi kallein vaihtoehto. Toinen vaihtoehto olisi kuljettaa vangit ulos kolme kertaa päivässä tupakoimaan. Tämä vaatisi eniten valvontahenkilökunnan työpanosta ja osastojen päiväjärjestyksen uusimista, mikä olisi helposti pois muusta toiminnasta. Kolmas vaihtoehto tupakointi ulkoilun aikana vaatisi tämäkin valvontahenkilökunnan lisäresurssia, arviolta enimmillään kahden miljoonan euron lisämääräraharatarvetta. Lisäksi tulevat mahdolliset haasteet salatupakointiin selleissä ja tupakoinnin lopettamisen tukitoimenpiteiden tarve. Huomattavien lisämäärärahojen panostus siihen, että vangit pääsisivät tupakoimaan ulos yhden tai muutaman kerran päivässä, ei ole järkevää niukkojen resurssien aikana.

Hallituksen esityksen mukainen tupakoinnin täyskielto edellyttää riittäviä tukitoimia, kuten esityksessä todetaankin. Esityksen mukaan vankiterveydenhuollon yksikköön lisättäisiin henkilöstöä kolmen henkilötyövuoden verran sekä korvattaisiin kaikille vangeille nikotiinikorvaustuotteet neljäksi viikoksi veloitusetta sekä arviolta 500 vangille nikotiinikorvaushoito.

Esityksessä ei ole enää mukana aiemmassa esityksessä olleita Rikosseuraamuslaitoksen lisäresursseja vaan esityksessä lähdetään siitä, että tukitoimet hoidettaisiin nykyisillä resursseilla. Lisäresursseilla oli tarkoitus tukea ja kouluttaa henkilökuntaa tupakan vieroitusoireiden käsittelyyn sekä järjestää vankien tukiryhmiä yhdessä Vankiterveydenhuollon kanssa. Rikosseuraamuslaitoksen ohjaajaresurssit ovat nykyiselläänkin niukat ja on vaikea nähdä, että niistä riittäisi työpanosta vielä tähän uuteen(kin) tehtävään. Resursseja tarvitaan myös tiedon jakamiseen ja vankien rauhoitteluun. Tietoa olisi saatavilla netissä, mutta suljettujen vankiloiden vangeilla on heikot tai jopa olemattomat mahdollisuudet päästä sinne.

Tupakanvieroitusryhmät ja muu psykososiaalinen tuki ovat olennaisia vieroitusoireiden hoidon lisäksi. Käypä hoito- suosituksen mukaan ryhmäohjausta tulee tarjota kaikille vieroituksessa oleville. Järjestöjen asiantuntemuksen käyttäminen parantaisi mahdollisuuksia tukiryhmien järjestämiseen. Koronan jatkuessa vielä ensi vuonna, järjestöjen pääsy vankiloihin ei ole kuitenkaan itsestään selvää. Järjestöjä ei myöskään ole kaikkialla Suomessa. Herää kysymys, onko ryhmiä ylipäätään mahdollista järjestää kaikissa suljetuissa vankiloissa ehdotetuilla resursseilla.

Esityksen mukaan vangit saisivat nikotiinikorvaushoitotuotteita kuukauden ajan veloitusetta. Katsomme, että nikotiinikorvaushoitotuotteiden veloitusettoman ajan tulisi olla kuukautta pidempi, esimerkiksi kaksi kuukautta, koska tuotteita tarvitaan vieroitusoireisiin yleensä 2-3

kuukauden ajan (käypä hoito-suositus). Huomattava osa vangeista on toimintojen ulkopuolella saaden vain käyttörahaa (48 euroa/kk), mikä johtaa helposti siihen, että läheiset rahoittavat tuotteita veloituksettoman ajan jälkeen.

Tiedon jakaminen tuomiota suorittamaan tuleville olisi aloitettava jo siviiliarviointivaiheessa ja vankilaan tullessa olisi tehtävä hoidon tarpeen arviointi.

Esityksen mukaan vankiloissa ja Vankiterveydenhuollon yksikössä varaudutaan tupakoinnin lopettamisen edellyttämien tukitoimien ja korvaustuotteiden saamisen järjestämiseen. Tupakoinnin täyskielto tulee hyvin nopeasti ilman siirtymäaikaa lukuun ottamatta niitä vankiloita, joissa tupakointia on jo jonkin aikaa rajoitettu. Pidempi siirtymäaika olisi perusteltu, jotta riittävät tukitoimet saataisiin rakennettua ja nähtäisiin, onko esitetyillä resursseilla mahdollista hoitaa riittäviä tukitoimia. Esimerkiksi Virossa, jossa vankiloissa on kielletty tupakointi vuonna 2017, alettiin kehittää tukitoimia jo muutama vuosi ennen täyskieltoa.

Sanna Sunikka
Toimitusjohtaja

Marjatta Kaurala
Kriminaaliasiamies